

Ευρωπαϊκές πόλεις και πολιτιστική ανάπτυξη

Της κ. Άννας ΜΠΑΚΑΝΔΡΙΤΣΟΥ
M.Sc. Περιφ. Ανάπτ.

Τα τελευταία 20 χρόνια η πολιτιστική πολιτική αποκτά όλο και μεγαλύτερη σημασία στο διεθνή και ιδιαίτερα στον ευρωπαϊκό χώρο. Δεκάδες ευρωπαϊκές πόλεις, κυρίως μεσαίου μεγέθους, εφάρμοσαν συγκροτημένη και ολοκληρωμένη παρέμβαση στον πολιτιστικό χώρο, έχοντας πλέον συνειδητοποιήσει, ότι η πολιτιστική πολιτική μπορούσε να συμβάλει στην αντιμετώπιση των προβλημάτων, που σχετίζονταν με την οικονομική παρακμή και υποβάθμιση της ποιότητας ζωής και του δομημένου και φυσικού περιβάλλοντος. Όπως είναι φυσικό, οι πολιτικές, που υιοθετήθηκαν από τις τοπικές Αρχές διέφεραν σημαντικά από πόλη σε πόλη. Αυτό οφειλόταν στη διαφορά, που υπάρχει στο ιδεολογικό τους υπόβαθρο, στο επίπεδο των οικονομικών πόρων και εξουσιών, καθώς και στη φύση των σχέσεων ανάμεσα στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα των χωρών αυτών.¹

Παρά όμως τις διαφορές αυτές υπάρχουν κάποιες κοινές τάσεις που καθορίζουν την πολιτιστική πολιτική των πόλεων αυτών:²

Πρώτον, η μείωση του χρόνου εργασίας και η αύξηση του ποσοστού του εισοδήματος, που δαπανάται σε δραστηριότητες αναψυχής. Αυτό οδήγησε τις Δημοτικές Αρχές να αυξήσουν τις δαπάνες και για τον πολιτισμό και να δημιουργήσουν εξειδικευμένες διοικητικές Υπηρεσίες και Όργανα χάραξης πολιτικής, ώστε να προωθήσουν την παροχή πολιτιστικών υπηρεσιών, που να ανταποκρίνονται στην αυξανόμενη πιο εξειδικευμένη και πολυειδή δημόσια ζήτηση.

Δεύτερον, η εθνική πολιτική των ευρωπαϊκών πόλεων ενθάρρυνε την αποκέντρωση εξουσιών από την κεντρική Κυβέρνηση προς την περιφερειακή και την τοπική Αυτοδιοίκηση. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία πολιτιστικών αιτημάτων, με την εμφάνιση τοπικών και κοινωνικών κινημάτων και την ανάγκη για προσαρμογή αυτών στους νέους κοινωνικούς και οικονομικούς μετασχηματισμούς, τους οποίους είχαν προκαλέσει οι διαδικασίες οικονομικής ανασυγκρότησης της δεκαετίας του 1970 και της δεκαετίας του 1980. Πολλοί υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων για τις πόλεις συνειδητοποίησαν, ότι η ανά-

1. Μπανκίνι και Πάρκινσον: 1994: 18.

2. Ο.π.: 18-19.

πτυξη πολιτιστικών πολιτικών αποτελεί πολύτιμο εργαλείο για την ποικιλομορφία της τοπικής οικονομικής βάσης και την επίτευξη μεγαλύτερης κοινωνικής συνοχής.

Τρίτον, οι Δημοτικές Αρχές έδωσαν ιδιαίτερη έμφαση στους αναπτυσσόμενους οικονομικούς τομείς όπως η αναψυχή, ο τουρισμός, τα μέσα επικοινωνίας και άλλες πολιτιστικές βιομηχανίες, όπως η μόδα και το ντιζάιν, σε μία προσπάθεια να αντισταθμίσουν την απώλεια θέσεων εργασίας σε παραδοσιακούς βιομηχανικούς τομείς.

Τέταρτον, προωθήθηκε η συμμετοχή σε πολιτιστικές δραστηριότητες ως τρόπος ένταξης στην τοπική Κοινότητα άνεργων νέων, νέων κατοίκων -μεταναστών και κοινωνικών ομάδων, που έκαναν έντονη την παρουσία τους εξ αιτίας της οικονομικής αναδιάρθρωσης.

Πέμπτον, η μεταστροφή από το ενδιαφέρον για τα κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα, που επικρατούσε στη δεκαετία του '70 προς τις προτεραιότητες της οικονομικής ανάπτυξης και της αναζωογόνησης των πόλεων στη δεκαετία του 1980.

Σύμφωνα με τον Καθηγητή πολιτιστικού σχεδιασμού στο Πανεπιστήμιο Λέστερ, Φράνκο Μπιανκίνι η Δημοτική Αρχή κάθε πόλης, όταν πρόκειται να εφαρμόσει πολιτιστική πολιτική, λαμβάνει υπόψη της τους εξής παράγοντες:³

Τις εθνικές στάσεις απέναντι στον πολιτισμό και την πολιτιστική πολιτική.

Τις ιδεολογίες των Πολιτικών Κομμάτων, που βρίσκονται στην τοπική ή την εθνική εξουσία.

Τα επίπεδα της τοπικής αυτονομίας.

Τη δέσμευση της τάξης των επενδύτων σε επαρχιακές πόλεις.

Το μέγεθος και τη φύση της τοπικής αγοράς για πολιτιστικές δραστηριότητες ή την επίδραση ξένων μοντέλων χάραξης πολιτικής.

Την επίδραση ξένων μοντέλων χάραξης πολιτικής, ιδιαίτερα των αμερικανικών.

Επίσης, ο ίδιος Καθηγητής παρατηρεί, ότι κάθε χώρα αντιλαμβάνεται με το δικό της τρόπο την έννοια του πολιτισμού. Για παράδειγμα οι Βρεταννοί ήταν περισσότερο εξοικειωμένοι με τους όρους «οι τέχνες» (The Arts) και πολιτική για τις τέχνες (Arts Policy). Από την άλλη, οι δυτικοευρωπαίοι περιέκλειαν μία ποικιλία στοιχείων περιλαμβάνοντας, όχι μόνο τις προηλεκτρονικές εικαστικές και σκηηνικές τέχνες (ζωγραφική, γλυπτική, θέατρο και μουσική), αλλά, επίσης, και τις σύγχρονες πολιτιστικές βιομηχανίες (ο κινηματογράφος, το βίντεο, η ραδιοφωνία, η διαφήμιση η ηλεκτρονική μουσική, οι εκδόσεις, το ντιζάιν και η μόδα).⁴

Από τους παράγοντες αυτούς ιδιαίτερη σημασία έχουν: Α. Το επίπεδο οικονομίας, οι οικονομικοί πόροι, οι εξουσίες και οι αρμοδιότητες των Δημοτικών Αρχών, και, Β. Το μέγεθος της τοπικής αγοράς, το οποίο συνδέεται με την κοινωνική και μορφωτική φυσιογνωμία του τοπικού πληθυσμού. Μπορεί, επομένως, να διαπιστώσει κανείς, ότι ο πολιτισμός συνδέεται με τις τοπικές προτεραιότητες, με τις τοπικές αναπτυξιακές ανάγκες και με τα τοπικά συγκριτικά πλεονεκτήματα, που μπορούν και πρέπει να αξιοποιηθούν, γιατί η ανάπτυξή τους είναι προϋπόθεση οικονομικής και κοινωνικής επιβίωσης. Έτσι, η πολιτιστική πολιτική αποκτά όλο και μεγαλύτερη σπουδαιότητα ως συστατικό των στρατη-

3. Μπιανκίνι και Πάρκινσον: 1994: 19-22.

4. Κ. ΓΕ. Αθανασόπουλος: 2000: 36 επ.

γικών για το μάρκετινγκ πολλών δυτικοευρωπαϊκών πόλεων, την οικονομική ανάπτυξη και τη φυσική αναζωογόνηση ανεξαρτήτως μεγέθους. Η αναζωογόνηση των πόλεων απαιτεί μία ολοκληρωμένη προσέγγιση, που περιλαμβάνει την οικονομική, περιβαλλοντική, κοινωνική, πολιτιστική, συμβολική και πολιτική διάσταση, αφού οι πόλεις αποτελούν τον τόπο, όπου οι άνθρωποι κατοικούν, εργάζονται, εκπαιδεύονται, ψυχαγωγούνται, αθλούνται, συναντώνται, και διαμορφώνουν ανάγκες και τρόπους ζωής.

Εν συνεχεία θα γίνει συνοπτική αναφορά σε παραδείγματα συγκεκριμένων ευρωπαϊκών πόλεων, που εφάρμοσαν συγκροτημένη πολιτιστική πολιτική, με κύριο σκοπό την «αναζωογόνησή» τους, τόσο την πολιτιστική, όσο και την κοινωνική και οικονομική.

1. Στη Φρανκφούρτη της Γερμανίας η Τοπική Αυτοδιοίκηση ευαισθητοποιήθηκε ιδιαίτερα στα πολιτιστικά θέματα στη δεκαετία του 1980. Οι Δημοτικές Αρχές ανέπτυξαν μία στρατηγική για τη βελτίωση του πολιτιστικού επιπέδου της πόλης.⁵ Αύξησαν τις δαπάνες για πολιτιστική πολιτική από 6% των συνολικών δημοτικών δαπανών το 1970 σε 11% το 1990. Συγκεκριμένα, τη δεκαετία του 1980 επενδύθηκε περίπου 1 δισεκατομμύριο μάρκα σε υψηλής ποιότητας πολιτιστικά κτίρια: μετατράπηκε ένα εγκαταλελειμμένο κτίριο όπερας σε αίθουσα συναυλιών και δημιουργήθηκαν δεκατρία νέα μουσεία στις όχθες του ποταμού Μαϊν.

Η Φρανκφούρτη κατάφερε, μέσω πολιτιστικής πολιτικής, να βελτιώσει τη διεθνή εικόνα της. Παλιά η πόλη αυτή παρουσίαζε μία πολύ φτωχή εικόνα και η πολιτιστική ζωή ήταν ανύπαρκτη. Τα τελευταία χρόνια όμως έχει μία δυναμική παρουσία στον πολιτιστικό χώρο.

2. Στην Ολλανδία, το Ρότερνταμ, βελτίωσε επίσης την εικόνα του, η οποία κατά παράδοση ήταν εικόνα ενός πληκτικού βιομηχανικού κέντρου, στο οποίο δέσποζαν τα πετροχημικά εργοστάσια και το λιμάνι, μέσω πολιτιστικών δραστηριοτήτων, στις οποίες περιλαμβάνονταν η δημιουργία ενός νέου Μουσείου αρχιτεκτονικής και η διοργάνωση νέων Φεστιβάλ κινηματογράφου και τζαζ.⁶

3. Άλλες πόλεις οι οποίες κατόρθωσαν με την άσκηση πολιτιστικής πολιτικής να βελτιώσουν την εικόνα τους είναι η Γλασκώβη, το Μπέρμινγκχαμ και το Sundsvall. Οι πόλεις αυτές είχαν σοβαρά πληγεί από τη βιομηχανική παρακμή στη διάρκεια των οικονομικών κρίσεων της δεκαετίας του 1970 και των αρχών τις δεκαετίας του 1980.

Η Γλασκώβη⁷ ήταν μία πόλη γνωστή για την πολεοδομική αποσύνθεση. Η πόλη επωφελήθηκε σημαντικά από μία στρατηγική πολιτιστικής αναβάθμισης, η οποία περιλάμβανε πρωτοβουλίες περιβαλλοντικής αναβάθμισης, τα εγκαίνια της περίφημης συλλογής Μπάρρελ το 1983, την προώθηση της επιτυχημένης εκστρατείας «Γλάσκου'ς Μάιλς Μπέτερ», και την οργάνωση ενός συνεπούς ετήσιου προγράμματος πολιτιστικών εκδηλώσεων. Οι προσπάθειες της Γλασκώβης αποκορυφώθηκαν με την ανάδειξη της ως ευρωπαϊκής πολιτιστικής πρωτεύουσας για το 1990. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να βελτιωθεί η εθνική και η διεθνής σημασία της πόλης και να αυξηθεί η τουριστική κίνηση.

Στην περίπτωση του Μπέρμινγκχαμ, το κέντρο της πόλης, εξ αιτίας μίας σειράς από πολεοδομικές καταστροφές, θεωρήθηκε από τους τοπικούς υπεύθυνους χάραξης πολι-

5. Φρίντριχς και Νιάνγκσαι: 1994: 124-125.

6. Χάγιερ: 1994: 64-66.

7. Μπουθ και Μπούουλ: 1994: 33-44, 47.

τικής ως το κύριο πρόβλημα, που έπρεπε άμεσα να αντιμετωπιστεί έτσι, ώστε να βελτιωθεί η εικόνα της πόλης στους διεθνείς επιχειρηματικούς κύκλους. Το Δημοτικό Συμβούλιο έκτισε ένα καινούργιο διεθνές Συνεδριακό Κέντρο, που περιείχε μία θαυμάσια αίθουσα συναυλιών για τη συμφωνική ορχήστρα του Δήμου του Μπέρμιγχαμ, διοργάνωσε μία σειρά από ετήσια πολιτιστικά φεστιβάλ, ενθάρρυνε πολιτιστικές οργανώσεις, που εδρεύουν στο Λονδίνο να μετεγκατασταθούν στην πόλη και πρόβαλε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των περιοχών του κέντρου της πόλης. Οι πρωτοβουλίες αυτές ακολούθησαν μία συνολική στρατηγική πολεοδομικού σχεδιασμού και συντονίστηκαν με πολιτικές για τη λαϊκή τέχνη και την επαναχρησιμοποίηση του συστήματος των φυσικών καναλιών της πόλης.

Ένα ακόμη παράδειγμα από τον ευρωπαϊκό χώρο είναι η μικρή πόλη Sundsvall στο βόρειο τμήμα της Σουηδίας.⁸ Οι Δημοτικές Αρχές της πόλης αυτής, κατά τη διάρκεια των δύο τελευταίων δεκαετιών, πέτυχαν να βελτιώσουν αισθητά την «εικόνα» της πόλης και να συνεισφέρουν στην κοινωνική και πολιτιστική αναβάθμιση της δίνοντας ξεχωριστή σημασία στη δημιουργία ή την ενεργοποίηση πολιτιστικών θεσμών και ιδρυμάτων, όπως το περιφερειακό Θέατρο και η ορχήστρα Δωματίου, που συνδέεται στενά με το εξαιρετικά δραστήριο Δημοτικό Ωδείο. Αυτό ακριβώς το ωδείο μεταβλήθηκε σε πόλο πολιτιστικής ανάπτυξης της ευρύτερης περιοχής γύρω από το Sundsvall.

Σύμφωνα με τα παραδείγματα αυτά οι Δημοτικές Αρχές των πόλεων αυτών σήριξαν την τοπική ανάπτυξη τους, όσο και τη διεθνή προβολή τους στην πολιτιστική πολιτική.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΑΛΟΥΜΗΣ
ΒΑΣΙΛΗΣ ΡΟΥΠΑΣ

ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Αθήνα, 2000

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΟΛΟΓΩΝ

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΜΕΣΑ - ΜΕΘΟΔΟΙ - ΤΕΧΝΙΚΕΣ

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ
ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Αθήνα, 2000

Τα νέα του
«ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΟΣΜΟΥ»

Τριμηνιαία έκδοση
του Συλλόγου Φίλων του
Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού

Τεύχος 06

Ιούνιος - Ιούλιος - Αύγουστος 2001

Αθήναι, 2001

8. Johansson: 1996.